לולי חופש, ביצי חופש

אבי פנקס

פרק מתוך הספר: "חיות משק בישראל- מחקר, הומניות ועשייה"

תשרי תשס"ט, אוקטובר 2007

תוכן

מבוא 3
החיים בכלובי סוללה 4
הצרכים של התרנגולת 6
קינון
לינה
חיפוש מזון, ניקור ושחיקת הציפורניים
אמבטיית חול
פעילות
צרכים חברתיים
ביצי חופש- ההתחלה 7
אישור משרד החקלאות
ביקור בלול חופש 8
תקן לגידול ושיווק ביצי חופש 11
האם גם תרנגולות חופשיות סובלות? 17
קיטום המקור
המתת האפרוחים הזכרים
העמדות השונות כלפי ביצי חופש 18
אוכלים ביצים מכלובים
אוכלים ביצי חופש
לא אוכלים ביצים
מתנגדים לביצי חופש
ביצי חופש : הדבר הטוב ביותר שקרה
לתנועה לשחרור בעלי החיים 19
ביבליוגרפיה 20

מבוא

הביצה שמטילה התרנגולת הינה מזון זול ועשיר בחלבונים. היא זמינה כל השנה, ניתן לקבל אותה טרייה והיא אינה מכילה צבעי מאכל או חומרים משמרים.
בין חסרונותיה הבולטים : עשירה בכולסטרול ויש חשש להדבקות בסלמונלה.

עד מחצית המאה העשרים גודלו רוב התרנגולות על רצפת הלול, עם אפשרות לצאת לחצר.
מומחים לגידול עופות טענו שמחלות רבות של התרנגולות נגרמות מהמגע שלהן עם הלשלשת. לכן הפרדת הלשלשת מהמטילות ומניעת מגע ביניהן עשויות לצמצם מאוד מחלות של המטילות. כך נולד הרעיון של החזקת המטילה בכלוב, על רשת. הלשלשת עוברת דרך הרשת ומופרדת מהמטילה.
בהתחלה החזיקו כל מטילה בכלוב נפרד. מאוחר יותר, משיקולים כלכליים, הכניסו שלוש עד חמש תרנגולות בכלוב. באנגליה נקבע השטח של רצפת הרשת ל-450 סמ״ר למטילה.

סוללת כלובים. 3 עד 7 תרנגולות בכל כלוב

כלובי סוללה נכנסו לשימוש בשנות השלושים של המאה העשרים. הפופולאריו ת שלהם גדלה בהדרגה עד שבשנות השבעים 96% מהמטילות באנגליה הוחזקו בכלובים.תעוש החקלאות והרצון לגדל הרבה עופות בשטח קטן הוביל לבניית לולי ענק עד שמונה קומות גידול ללא אור יום וללא התחשבות בצורכי התרנגולות

החיים בכלובי סוללה

99% מהתרנגולות בארץ מוחזקות בכלובי סוללה. בכל כלוב מוחזקות שלוש תרנגולות או יותר. לכל תרנגולת שטח רצפהקטן ביותר-400 סמ״ר, השווה למרצפת קטנהשמדותיה 20X20 ס״מ. בלולים מסוימים, כולל לולים ״מודרניים״ השטח לתרנגולת אף קטן מזה! במרחב כה צר התרנגולת אינה יכולה לזוז או לפרוש כנפיים במשך כל חייה.

הצפיפות איומה. מחוסר מקום, התרנגולות דורכות זו על גבי זו

כל אפשרות להתנהג בהתאם לצרכיה הטבעיים נשללת מהתרנגולת בכלוב. הרצפה עליה היא עומדת עשויה רשת מתכת משופעת, המעוותת ופוצעת את רגליה.

התרנגולת עומדת על רשת משופעת

הצפיפות והשעמום הקיצוניים גורמים לתרנגולות עצבנות רבה ומביאים אותן לתקוף זו את זו. החלשה יותר היא המותקפת העיקריתואין לה לאן לברוח! בתנאים קשים אלה מוחזקת המטילה 24 שעות ביממה, כל חייה!בתום שנת הטלה מרעיבים את התרנגולות במשך 10 ימים, כדי להגביר את ההטלה.

בגלל הצפיפות חלק מהתרנגולותמתקשות להגיע לאוכל

כל צרכיה העיקריים של המטילה, המוכתבים לה מהטבע, נשללים ממנה. צרכים אלה יפורטו בהמשך.

הצרכים של התרנגולת

קינון

סבל קשה במיוחד נגרם למטילה בשעה שקודמת להטלה.בעיני מומחים שעת ההטלה בכלוב נחשבת לעינוי הגרוע ביותר, אליו נחשפת המטילה מדי יום.בטבע התרנגולת מתבודדת מחברותיה לקראת הטלה ומשקיעה עבודה רצינית כדי להתגבר על מחסומים בפני הקמת הקן (Baxter 1994). היא מטפלת בקן, מתיישבת בו בנוחיות ושוכבת בשלווה, מתרכזת ונמנעת מכל הפרעה. התנהגות אינסטינקטיבית זו נמנעת מהמטילה בכלוב. כאשר מונעים ממנה הקמת קן, התוצאה היא התנהגות עצבנית מלווה בניסיונות לצעוד ובאגרסיה.

לינה

לקראת ערב מחפשת התרנגולת ענף או מוט גבוה כדי לבלות עליו את הלילה. ככל שיותר גבוה, כך בטוח יותר מפני טורפים והתרנגולות מתחרות לתפוס את הענפים הגבוהים יותר (Fraser & Broom, 1990). העדר אפשרות לינה על מוטות או ענפים פוגע ברווחת התרנגולת.

חיפוש מזון, ניקור ושחיקת הציפורניים

במחקר של Savory et al, 1978, נמצא שתרנגולות מבלות קרוב ל-50% משעות האור בניקור ובחיפוש אחר מזון. כאשר התנהגות זו נמנעת מהתרנגולות, הן מחליפות אותה בניקור הנוצות של חברותיהן.
בכלוב אין אפשרות לשחוק את הציפורניים והן גדלות ונפגעות בקלות.

אמבטיית חול

לתרנגולות יש דחף חזק לעשות אמבטיית חול. היא מתפלשת באדמה ומתיזה על עצמה אבק, המסיר את עודפי השומן מהפלומה. אמבטיית חול גם מסייעת לתרנגולת להיפטר מטפילים. כך גם פריסת הכנפיים וחום השמש. בכלוב לא קיימת אפשרות זו והטפילים מוצצים את דמה מבלי שתוכל לעשות דבר.
מניעת אמבטיית חול יחד עם מניעת אפשרות לינה על מוטות או ענפים הגבירו ניקור אגרסיבי בכלובים פי 2.5 לעומת תרנגולות חופשיות, שהיו להן אפשרויות אלה (Vestergaard, 1989).

פעילות

התרנגולת זקוקה לפעילות: הליכה, ריצה, מעוף, הנעה ונפנוף כנפיים. היא מתרוצצת, מנקרת בקרקע וניזונה מחרקים וירק. מניעת הפעילות גורמת לעצמות שבירות. עצמותיהן של תרנגולות פעילות נמצאו חזקות ב- 41% יותר מאלה של

תרנגולות בכלובים. 30% מהתרנגולות בכלובים הגיעו למשחטה בעצמות שבורות כתוצאה מההוצאה מהכלוב ומההובלה (Gregory and Wilkins, 1989).

לול חופש- תרנגולות חופשיות בחצר

צרכים חברתיים

בטבע התרנגולת מתרועעת עם זכרים ונקבותבני מינה, מקימה קן ומגדלת את אפרוחיה. כל אפשרות לממש צרכים אלה נשללת מתרנגולות בכלובי הסוללה.
אחד הרגעים הקשים ביותר בחיי המטילה הוא רגע הכליאה בכלוב. הפרגיות הגדלות במבנה **כ-105 ימים** עד התבגרותן וברגע שהן מוכנסות לכלובים הן עושות ניסיונות נואשים להימלט.
כל אפשרות להתנהג בהתאם לצרכיהן הטבעיים נשללת מהתרנגולות בכלובים. אין פלא שמישהו הגדיר כלובים אלה "בית משוגעים לתרנגולות".

העמותה למען חיות משק פועלת להוצאת התרנגולות מהכלובים, לחיים במבנה ובחצר, ללא כלובים. הביצים מתרנגולות אלה נקראות "ביצי חופש" והעמותה מפקחת על תנאי החיים של המטילות ועל אמינות המוצר. בישראל מספר התרנגולות המטילות שווה בקירוב למספר התושבים. המשמעות היא שכל אדם העובר מצריכת ביצים מכלובים לביצי חופש גורם לכך שתרנגולת אחת- "התרנגולת שלו", תגדל בתנאי חופש במבנה ובחצר, ללא כלובים.

ביצי חופש- ההתחלה

בשנת 1998 היה שלום אשוש מגדל ומשווק של ביצים אורגניות. אלו ביצים שהוטלו על ידי תרנגולות חופשיות, המבלות את זמנן במבנה ובחצר, ללא כלובים. העלות של גידול מטילות חופשיות גבוהה יותר מהעלות של גידול תרנגולות בכלובים. גם האוכל

האורגני יקר יותר. לכן מחירן של ביצים אורגניות גבוה יותר ממחיר ביצים מכלובים.

שלום הגיע למסקנה שקונים רבים מעוניינים בביצים אורגניות בגלל תנאי ההחזקה ההומאניים של התרנגולות. קונים אלה יקנו את הביצים היקרות יותר מתרנגולות חופשיות גם ללא האוכל האורגני. הוא החליט לשווק גם ביצים מתרנגולות חופשיות הניזונות מאוכל רגיל, לא אורגני. כך ניתן להוזיל את מחיר הביצים, לטובת הצרכנים שמעוניינים בעיקר בתנאי הגידול ההומאניים.

אישור משרד החקלאות

ביצים מכלובים נתונות בפיקוח מחירים: משרד החקלאות קובע מהו המחיר לצרכן לפי גודל הביצה. אין אפשרות לגדל תרנגולות חופשיות במחירים אלה מאחר והעלויות גבוהות יותר. היה צורך לשחרר ביצים אלה, שהוחלט לקרוא להן "ביצי חופש", מפיקוח מחירים. כלומר, המגדל והמשווק יקבעו את מחיר הביצה לרשת השיווק וזו תקבע את המחיר לצרכן.

התנאים של משרד החקלאות לשחרור מפיקוח מחירים היו:

- יוכן תקן בו יוגדרו תנאי הגידול של התרנגולות החופשיות;
- יהיה פיקוח על הלולים ועל השיווק כדי לוודא שהביצים הן אמנם ביצי חופש והגידול של המטילות תואם את התקן.

שלום פנה לעמותה למען חיות משק. יחד הכינו את התקן והעמותה לקחה על עצמה לפקח על תנאי הגידול.

בפברואר 1999 הוציא משרד החקלאות צו פיקוח מחירים לביצים מכלובים. באותו צו נכתב: "ביצי חופש משוחררות מפיקוח מחירים".

ביקור בלול חופש

דיווח ע"י שרון שורץ

הביקור נערך בלול של משפחת אשוש במושב היוגב.

המטילות גדלות בלול- מבנה, הפתוח לחצר גדולה. הן חופשיות לגמרי והגבול היחידי הוא הגדר סביב החצר.

בתוך הלול ישנם תאי הטלה. כל מטילה בוחרת את התא המועדף עליה. בכל תא ישנו מצע קש, עליו התרנגולות מטילות.

תאי הטלה מודרניים, מאחורי הווילונות האדומים

בלול יש מתקנים סטנדרטיים למים ולמזון, המצוי בשפע גם בחצר. ההזנה כוללת תערובת גרעינים בתוך המבנה וכן ירק וחלבון מן החי (תולעים, חרקים) בחצר.
בלול כזה מתאפשר ביטויה של ההתנהגות הטבעית של המטילה: התחפרות בחול (״אמבטיות חול״), בחירת מקום מוצנע להטלה, לינה על דפי לינה וכמובן מרחב מחיה עצום בהשוואה לשטח הקטן מאוד העומד לרשות המטילה בכלוב בלול קונבנציונאלי. בביקור במקום צפיתי בהתנהגויות אלו.

לינה על דפי לינה

למרות שהמטילות אינן חיות בצפיפות, עדיין מבוצע בהן קיטום המקור. גם בלול מסוג זה ישנן תופעות שלאלימות בין העופות, אך הללו מועטות בהשוואה למתרחש בכלובים.קוטמים את המקור באופן אוטומטי כבר במדגרה, עוד לפני שהאפרוחים נשלחים ללולים.

במטילות אלו לא מתבצעת "הנשרה"- הרעבת המטילה למשך שבוע עד שבועיים.בכלובי סוללה עושים הנשרה כאשר רמת ההטלה יורדת ואילו בלול חופש ההנשרה טבעית.

תקן לגידול ושיווק של ביצי חופש

בשנת 2005 הוכן תקן מורחב לגידול ושיווק של ביצי חופש. התקן הוכן ע״י נציגי העמותה, לפי הנחיות השירותים להגנת הצומח ולביקורת של משרד החקלאות ותוך היוועצות עם מומחים ומגדלים. בהמשך מובאים קטעים מן התקן.

תקן לאישור ״ביצי חופש״

אפריל 2005, אדר תשס״ה

בהכנת התקן השתתפו:

פנינה אורן שנידור , מנהלת תחום סטנדרטים, השרותים להגנת הצומח ולביקורת, משרד החקלאות

אילן אריה, מדריך ארצי ללולי אורגני וחופש, שרות ההדרכה והמקצוע, משרד החקלאות

אבי פנקס, יו״ר העמותה למען חיות משק

ד״ר גדי גבריהו, העמותה למען חיות משק

עו״ד מאיה שפירא, העמותה למען חיות משק

שמואל כץ, העמותה למען חיות משק

פתיחה(מתוך התקן)

בעולם המערבי הולכת וגוברת המודעות הציבורית לרווחתם של בעלי-חיים. חקיקה הומאנית למען בעלי-חיים מצד אחד והתנהגות צרכנית מצד שני מביאים לשיפור בתנאי הגידול של חיות המשק. גם בישראל נפל דבר בנושא רווחת בעלי חיים. בית המשפט הגבוה לצדק קבע שפיטום אווזים מהווה התעללות ויש להפסיקו. כנסת ישראל גם היא קבלה החלטה ברוח זו.

בקהילה האירופית נחקק חוק, האוסר על גידול תרנגולות בכלובים החל משנת 2012. ברבות מארצות אירופה הביקוש לביצי חופש מגיע לעשרות אחוזים. בשוויץ כבר היום קיים רק גידול חופשי של תרנגולות.

השינוי בתפיסה העולמית בכל ההיבטים הקשורים לרווחת בעלי החיים לא פסח על החברה הישראלית. בעלי החיים והכבוד להם הפכו להיות חלק בלתי נפרד מחייהם של ישראלים רבים. יש מי שמנסים לנהל אורח חיים חופשי ככל הניתן מאלימות כלפי בעלי-חיים : אינם רוכשים מוצרים שנוסו בבעלי חיים, אינם אוכלים מוצרים כמו בשר, ביצים וחלב. ויש מי שנמנעים רק מחלק ממוצרים אלו או מסתפקים בצמצום הצריכה שלהם או בהחלפתם במוצרים שייצורם כרוך בפחות סבל לבעל - החיים, כמו ״ביצי חופש״.

"ביצי חופש" הן ביצים מתרנגולות הגדלות במבנה ללא כלובים, עם חצר שאליה התרנגולות חופשיות לצאת. גידול כזה נותן ביטוי לשלוש זכויות בסיסיות של בעלי-חיים: החופש לנוע, החופש להתרועע עם בני מינם, החופש מרעב (בגידול חופשי אסורה הרעבה והשרת נוצות).

הביקוש לביצי חופש בישראל הוביל לשיתוף פעולה בין משרד החקלאות- השרותים להגנת הצומח ולביקורת, שרות ההדרכה והמקצוע והעמותה למען חיות משק במטרה לקדם ולשפר את אמינות המוצר שנקרא "ביצי חופש".
שיתוף הפעולה הוביל ליצירת "***תקן לאישור ביצי חופש#*** הכולל בתוכו: כללים לגידול ושיווק של ביצי חופש והדרך לבקרה עליהם.

עמידה בכללים אלו תאפשר לציבור המגדלים והמשווקים להשתמש במותג ייחודי לאישור ***#ביצי חופש#/*** השימוש במותג יינתן תחת פיקוח של גופי בקרה אשר אושרו והוסמכו ע"י השרותים להגנת הצומח ולביקורת, משרד החקלאות ופיתוח הכפר.
גופי בקרה אלו יאשרו שימוש במותג אך ורק למגדלים ולמשווקים שיעמדו בתקן לביצי חופש. ביצים שמקורן במשקים העומדים בדרישות רווחה לתרנגולות כפי שנקבעו בכללים יישאו את הלוגו המאשר ל ***#ביצי חופש#/***

בסיכומו של דבר המותג ל "ביצי חופש" יאשר לצרכנים:
א. שהביצים הוטלו ע"י תרנגולות הגדלות בתנאי חופש;
ב. שתנאי הגידול של התרנגולות מתאימים למצוין על גבי האריזה.

אנו בטוחים שיישום והטמעה של התקן לביצי חופש יגביר את המודעות ואת האמון של הציבור בביצי חופש, יגביר את המודעות לרווחתם של בעלי החיים ובכך יעודד מגדלים נוספים להצטרף לגידול זה, לרווחת כלל העוסקים בענף.

אלדד לנדס
מנהל השרותים להגנת הצומח ולביקורת
משרד החקלאות ופיתוח הכפר

קטעים נבחרים מהתקן

1. הגדרות
"**ביצי חופש**"- ביצים אשר:
1. הוטלו על-ידי מטילות חופשיות בהתאם לתנאי גידול שנקבעו ב"תקן לגידול מטילות חופשיות" המצורף לסטנדרט זה ומהווה חלק בלתי נפרד ממנו.
2. משווקות בהתאם ל"נוהל שיווק ביצי חופש", כמפורט בסטנדרט זה.
3. הועברו לידי המשווק מידי מגדל ביצי חופש.

"לול חופש"- לול בו מגודלות המטילות כאמור ב"תקן לגידול מטילות חופשיות".

"מגדל ביצי חופש"- בעל לול שעמד בכל התנאים של "תקן לגידול מטילות חופשיות" ושאושר על – ידי הגוף המפקח.

"משווק ביצי חופש"- בעל מכון מיון, הקולט ביצי חופש מהמגדלים, שעמד בכל התנאים הקבועים בתקן ובנוהל הפיקוח ושאושר על – ידי הגוף המפקח.

2. תקן לגידול מטילות חופשיות

2.1. מבנה

גידול המטילות יהיה בתוך מבנה, ללא כלובים כלשהם ועל פני קרקע או רצפת המבנהבלבד. המבנה יהיה מוגן מפגעי מזג האוויר, יהיה חשוף לאור טבעי ונתון לאוורור מרבי. בצידי המבנה יהיה תריס או וילון. היחס בין מספר המטילות לשטחהרצפה לא יעלה על שש מטילות למטר רבוע.

לול חופש- מבנה ללא כלובים

2.2 כלי מים, ציוד האבסה ומכלי אחסון

כלי מים, המתאימים לגידול חופשי, יהיו מוגנים מפני שמש ישירה ויכילו מים ל- 24 שעות לפחות, בכמות של 1 מ״ק מים לכל 1000 מטילות. בדגמי פעמון יהיה כלי מים אחד לכל 75 מטילות. בדגמי טיפנית- כלי מים לכל 10 מטילות. כלי המים יוחזקו נקיים.

ציוד ההאבסה יתאים לגידול חופשי ויהיה בכמות שתאפשר גישה חופשית לכל המטילותבמבנה.

גישה חופשית לאוכלולמים

2.3 קיני הטלה

קיני ההטלה יהיו מן הסוג המאפשר גלגול הביצה באופן חופשי לאוסף אוטומטי או ידני, למניעת לכלוך הביצה או חימומה. במקרה של תאי הטלה ללא גלגול, האיסוף

יעשה 3- 4 פעמים ביום. תא ההטלה מדגם "שובך", המתאים בגודלו למטילה אחת, יהיה לכל שש מטילות לכל היותר.

2.4 מדפי לינה

במבנה יהיו סולמות מתכת או עץ בקוטר 25 מ"מ בקרוב.

2.7. חצר

החצר תהיה נגישה ותאפשר מעבר חופשי של המטילות מהמבנה אליה וחזרה. החצר תהיה נקייה מפסולת, גרוטאות וכל חפץ אחר, שאינו שייך ללול.

החצר תוקף ברשת גידור בגובה 2.5 מטר.

לפחות 20% משטח החצר יהיה מוצל על-ידי יריעות או עצים.

הצמחייה בחצר יכולה להיות טבעית או זרועה. מדי פעם יש לזרוע, רצוי אספסת או דגן, להבטחת אספקת מזון טרי למרבית ימות השנה.

2.8. הרעבה והנשרה

אסורים.

2.9. קיטום המקור

מזערי, בלייזר או בצריבה בלבד.

2.16. מטילות פגועות או חולות

א. אם מצבן של אלה מאפשר החלמה, הן תוחזקנה בבידוד משאר המטילות ויסופקו להן מים ומזון חופשי.

ב. במקרה של פגיעה קשה או מחלה חמורה אין להשאיר את המטילה לגסוס ויש להמיתה בהתאם לתקנות ההמתה שהומלצו ע"י השירותים הווטרינריים ואושרו ע"י ועדת החינוך של הכנסת.

2.17. המתת תרנגולות בסוף דרכן

תעשה אך ורק ליד הלול, במתקן שאושר ע"י הממונה

2.17. המתת תרנגולות בסוף דרכן

תעשה אך ורק ליד הלול, במתקן שאושר ע"י הממונה על פי חוק צער בעלי-חיים בשרותיסהוטרינרים. בשרותיסהוטרינריים.

4. נוהל פיקוח על גידול ושיווק "ביצי חופש"

4.1 מטרות הפיקוח

א. לוודא שהמטילות מוחזקות בהתאם לתקן ;

ב. לוודא שביצים, המשווקות כ"ביצי חופש" הן אמנם ביצי חופש.

4.2 פיקוח על תנאי החזקת המטילות

פיקוח זה יעשה מעת לעת ולפי הצורך ולפחות פעמים בשנה, ע"י מבקר של גוף הבקרה.

במהלך הביקור ייבדקו הפרמטרים השונים, תוך השוואתם לתקן. הממצאים

יירשמו בטופס "דו"ח ביקור בלול חופש", עליו יחתמו בעל הלול והמבקר. על כל חריגה מהתקן, מאופן החזקה סביר ומתנאים פיסיים של הלול תינתן התראה, תוך ציון זמן סביר לתיקון הליקוי וציון הסנקציה במידה והליקוי לא יתוקן.

4.3 פיקוח על שיווק אמין

הפיקוח יעשה ע"י:

בדיקת מאזן טכנולוגי, ע"י השוואת מספר הביצים בחודש שמועברים מהלול המורשה למשווק, למספר הביצים הסביר שניתן לקבל מאותו לול.

א. השוואת תצרוכת התערובת בלול מסוים לכמות המתאימה למספר התרנגולות באותו לול;

ב. השוואת מספר הביצים בחודש שמועברים מהמשווק לרשתות השיווק וצרכנים אחרים,למספר הביצים סה"כ שקיבל במשך חודש מכל לולי החופש.

ג. בדיקה האם הנהלים במכון המיון מבטיחים הפרדה ברורה בין ביצי חופש לבין ביצים אחרות, האם העבודה מתבצעת בהתאם לנהלים והאם העובדים קיבלו הדרכה מתאימה.

הפיקוח הנ"ל יעשה ע"י בדיקת תעודות המשלוח מהלולנים למשווק ומהמשווק לצרכנים. אחת לחודש יעביר המשווק לגוף הבקרה רשימת הלולים שסיפקו לו ביצי חופש ויציין את מספר הביצים שקבל מכל לול. כמו כן ידווח על מספר הביצים (לאחר מיון) שנשלחו לרשתות השיווק.

אחת למספר חדשים, במהלך ביקור בלול או אצל המשווק, תעשה בדיקת אמינות של הדיווחים החודשיים, ע"י השוואה בין הרשימות החודשיות לבין רצף תעודות המשלוח.

האם גם תרנגולות חופשיות סובלות?

יש אנשים שאינם אוכלים מזון שמקורו מן החי ואינם משתמשים במוצרים שמקורם מן החי. לדבריהם כל ניצול של בעלי חיים לצורכי האדם פוגע בבעלי החיים וגורם להם סבל.
גם הם מסכימים שאם כבר מגדלים תרנגולות לביצים, עדיף שיגדלו אותם בחופש ולא בכלובים. מדוע אם כך לא לצרוך ביצי חופש? הטענה היא שאמנם הסבל של התרנגולות החופשיות קטן לאין ערוך לעומת הסבל של התרנגולות בכלובים, אך בכל זאת יש סבל: המתת האפרוחים הזכרים, קיטום המקור.
אי אפשר להתעלם מטענות אלה ואתייחס אליהן בהמשך.

קיטום המקור

"מה לגבי קיטום המקור?" שאל ג'.
"בשום אופן!" אמרתי נחרצות.
"את דעתי לא קשה לנחש", אמר מ'. "זו פעולה אכזרית, הפוגעת בתרנגולת. אסור לקטום את המקור של כל מטילה וכמובן גם של מטילות חופשיות!"
נפגשנו שלושתנו כדי לדון בתקן לגידול תרנגולות חופשיות.
ג' היה מומחה בגידול תרנגולות. מ' התנגד לכל שימוש בבעלי-חיים. היה קשה לשכנע אותו להצטרף לצוות. לבסוף הסכים, כדי להשפיע ככל האפשר לטובת התרנגולות.
מ' טען שהקיטום נועד לטובת הלולן ומי שמשלמת את המחיר- זו התרנגולת.
"יש כאן בעיה", אמר ג'. ללא קיטום התרנגולות מנקרות זו את זו. התעללות לא קטנה, שמסתיימת כמעט תמיד במותה של המנוקרת, לאחר ייסורים קשים".

נזכרתי בביקור בלול של ש'. פסענו לאט בתוך הלול, כדי לא להבהיל את התרנגולות. לפתע קמה מהומה. תרנגולת אחת רצה בבהלה לשטח ריק בתוך הלול. במרחק עשרות סנטימטרים ממנה רודפות אחריה, אחוזות תזזית, מספר תרנגולות.
"הסתכל", אמר ש', "היא מדממת מפתח ההטלה. הביצה גדולה מאוד לעומת פתח ההטלה. בשעת ההטלה הפתח מתרחב מאוד. קורה, אמנם לעתים רחוקות, שיש דימום. תרנגולות כשרואות דם רצות לנקר. קניבליות ממש!"
לא הקשבתי לדבריו. בעל-חיים היה נתון בסכנת התעללות קשה עד מוות, צריך לנסות להצילו. לתפוס את התרנגולת לפני ש"חברותיה" יחסלו אותה.
"אין לך סיכוי, אך בבקשה, נסה" אמר ש'. הוא צדק. תוך שניות התקבצו מאות תרנגולות סביב המסכנה, ים של כנפיים לבנות צמודות זו לזו. מספר ניסיונות להיכנס בתוך הלהקה ולמצוא את הקרבן עלו בתוהו. עזבתי את הלול במועקה כבדה. התסכול הכבד התחלף לכעס. אם קיטום המקור אינו עוזר, למה בכל זאת קוטמים?
"החלק העליון של המקור חד מאוד, אמר ש'. כל ניקור יגרום לדימום. הפרגיות שאנחנו מקבלים באות עם קיטום ראשוני, שהוא קטן מאוד ובסך הכול מעגל את המקור. אנחנו לא קוטמים יותר. לעומת זאת בכלובים, בגלל הצפיפות והשעמום, יש נטייה גדולה לנקר. לכן מבצעים קיטום נוסף, גדול יותר.

סיפרתי לחברי על החוויה הקשה.
"ובכן, מה אתם אומרים לגבי קיטום?" שאל ג'. שתקתי. גם מ' שתק. בתקן נרשם: קיטום מזערי בלבד.

המתת האפרוחים הזכרים
נושא זה מופיע כפרק בספר. לנה, בעלת אמצעים שבאה למדגרה כדי להציל אפרוחים זכרים, לקחה שלושה אפרוחים ואחר כך לא ידעה מה לעשות איתם.
שלושה מתוך 4,000,000 אפרוחים המומתים בשנה.
כיום קיימות שתי אפשרויות למנוע המתה של האפרוחים הזכרים של מטילות:
• פיתוח מדעי שכתוצאה ממנו יבקעו רק נקבות;
• הפסקת הצריכה של ביצים, שכתוצאה ממנה לא יבקעו אפרוחים בכלל.
כל עוד נמשיך לצרוך ביצים, הדרך היחידה לעזור לאפרוחים הזכרים היא: לצמצם למינימום את הסבל בהמתה.

העמדות השונות כלפי ביצי חופש

אוכלים ביצים מכלובים
למרבה הצער, 99% מהצרכנים בישראל אוכלים ביצים מכלובים. חוסר המודעות לסבל הקשה שנגרם למטילות הוא ודאי גורם מרכזי לאחוז גבוה זה. הגברת המודעות עשויה לשנות את המצב.

אוכלים ביצי חופש
אלה צרכנים שמודעים לסבל של התרנגולות בכלובים ומוכנים לשלם את המחיר הגבוה יותר של ביצי חופש. המגמה בארצות המערב נותנת מקום לתקווה שחלקם באוכלוסייה ילך ויגדל. כך למשל באנגליה בשנות השבעים רק 4% קנו ביצי חופש. בשנות התשעים עלה מספרם ל-17% ובשנת 2007 ל-27%.
בשוויץ אסור לגדל תרנגולות בכלובים מאז שנת 1989. בקהילה האירופית נחקק חוק לפיו החל משנת 2012 אסור יהיה לגדל בכלובים.

לא אוכלים ביצים
מי שטבעוני אינו אוכל שוסמוצר מן החי, בנימוק שכל שימוש בבעל-חיים גורם לו סבל. לגבי ביצי חופש מועלים הנימוקים שכבר הוזכרו- קיטום המקור והמתת האפרוחים הזכרים. יחד עם זאת, גם טבעונים מודעים להבדל העצום בין הסבל שנגרם לתרנגולת בכלוב לבין תנאי החיים של תרנגולת חופשית. לכן ישנה הסכמה שאם אוכלים ביצים, עדיף לאכול ביצי חופש.

מתנגדים לביצי חופש
קומץ קטן אך רעשני מאוד של צעירים מנסים למנוע מצרכנים לעבור לביצי חופש. זה קורה כאשר פעילים למען חיות המשק פונים למישהו שקונה ביצים מכלובים ומשכנעים אותו לעבור לביצי חופש. אותם צעירים מתערבים ואומרים: "אבל דע לך,

שגם אצל תרנגולות חופשיות יש סבל!" הצרכן המתלבט ימשיך לקנות ביצים מכלובים "כי גם כאן וגם כאן יש סבל, אז למה לשלם יותר?"
אותם פעילים צעירים אינם פועלים לצמצום האפשרי והמיידי של סבלם של חיות המשק.במקום לעסוק במניעת סבל, הם פוגעים בניסיונות לשחרר מטילות מכלובים. הם עוד טוענים שהם פועלים למען בעלי החיים. על זה נאמר: "עם חברים כאלה בעלי-החיים אינם זקוקים לאויבים".

ביצי חופש: הדבר הטוב ביותר שקרה לתנועה לשחרור בעלי החיים

מי שניסה לשכנע אוכלי בשר וביצים ושותי חלב להתנזר מכל אלה, יודע כמה זה קשה. לאנשים אלה תמיד יש "נימוק נגדי" לנימוקים ההומאניים/מוסריים: "אין כבר סבל של בני אדם, שאתם דואגים לבעלי-חיים?! למה שלא תדאגו לעניים?!" ולפעמים סתם כך: "זה לא מעניין אותי". אמירות אלה אינן באות מתוך דאגה לעניים אלא מתוך כוונה להיפטר ממי שדואג לבעלי-החיים ולהימנע מתחושת אי-מוסריות. להפסיק לצרוך מוצרים מן החי נחשב בעיניהם קורבן גדול מדי. מה עוד שזה עלול לגרור לעג מצד המקורבים.
והינה מופיעות בשוק "ביצי חופש", צעד קטן של חמלה לבעלי-חיים. הצרכן אינו חייב להפסיק לאכול ביצים, רק לשלם כמה שקלים נוספים בחודש ובכך להבטיח שאין מתעללים בתרנגולת "שלו". (מספר המטילות בישראל הוא כמו מספר התושבים. כלומר, לכל אחד יש תרנגולת שמטילה עבורו ביצים). לרוב האנשים קניית ביצי חופש הינה קורבן קטן מאוד כדי להיות מוסרי. על כך איש לא ילעג. אדרבה, מי ששומע עשוי גם הוא להחליט "להיות מוסרי".
ביצי חופש הן אולי המוצר היחיד המאפשר "להכניס רגל לדלת"- צעד קטן לקראת אכפתיות למצוקה של חיות המשק. מרגע שאדם מתחיל לקנות ביצי חופש, הוא אינו יכול עוד לטעון שסבלן של בעלי-חיים אינו מעניין אותו. "מסע בן 1000 מייל למצריים מתחיל בצעד קטן אחד". מספרים שנפוליאון אמר מלים אלו בנאום חוצב להבות שנשא בפני חייליו בתחילתו של היום הראשון למסע למצריים. לא הייתה משמעות מיוחדת לדרך שעברו באותו יום, אך זה היה הצעד הראשון, ההכרחי. מי שרוצה להביא להפסקת כל שימוש בבעלי-חיים אינו יכול לעשות "1000 מייל" בצעד בודד אחד, גדול ככל שיהיה. עליו להתחיל בצעד קטן אחד: ביצי חופש. הניסיון מראה שניתן לשכנע לעבור לביצי חופש. **מעבר זה לאכפתיות לבעלי-חיים הוא נקודת האל-חזור**. לכן ביצי חופש הם הדבר הטוב ביותר שקרה לתנועות למען בעלי-החיים.

ביבליוגרפיה

Baxter M.R., 1994. The welfare problems of laying hens in battery cages. Veterinary Record 134: 614-619.

Dawkins M.S., 1983. Battery hens name their price: consumer demand theory and the Measurements of ethological needs. Animal Behavior 31: 1195-1205.

Druce Clare: Chicken & Egg – who pays the price? The Merlin Press, 10 Malden Road, London NW5 3HR, 1989

Fraser A.F. & Broom D.M., 1990. Farm Animal Behavior and Welfare (third edition). Bailliere Tindall: London.

Gregory N.G. & Wilkins L.J., 1989. Broken bones in domestic fowl: handing and processing damage in end-to-lay battery hens. British Poultry Science 30: 555-562.

HeinzpeterStuder: How Switzerland got rid of battery cages, United Poultry Concern, P.O.Box 150, Machipongo, VirginiaUSA 23405, 2001

Philip Lymbery: Beyond the battery – A Welfare Charter for Laying Hens, Compassion in World Farming, September 1997.

RSPCA: Welfare standards for laying hens, Causeway Horsham W Sussex RH12 1HG, January 1997.

Savory C.J., Wood-Gush, D. G. M. and Duncan, I J. H., 1978.Feeding behavior in a Population of domestic fowls in the wild.Applied Animal Ethology 4: 13-27.

Vestergaard K., 1989. Environmental influences on the development of behavior and Their relation to welfare. Proceedings of the Third European Symposium on Poultry Welfare, pp. 109-121.